

Dissertatio medica inauguralis de peripneumonia

<https://hdl.handle.net/1874/343818>

EXERCITATIO MEDICA
I N A U G U R A L I S
D E
P E R I P N E U M O N I A ,

Q U A M
A U S P I C E D E O O P T . M A X .

Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

M. GERARDI de VRIES,

Philosophiae Doctoris, ejusdemque Facultatis in Illustri
Academia Ultrajectina Professoris Ordinarii,

N E C N O N
*Amplissimi Senatus Academici Consensu, & Nobilissima
Facultatis MEDICAE Decreto,*

P R O G R A D U D O C T O R A T U S ;

Summisque in MEDICINA Honoribus Prærogativis &
Privilegiis, ritè legitimè & solenniter consequendis,

Publica disquisitioni subicit

JOHANNES DIEDERICUS KORT, HAMBURGENSIS.

Ad diem 16. DECEMBRIS, horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō lōc xciij.

EXERCITIO
EXCELLENTISSIMO, NOBILISSIMO
EXPERIENTISSIMO
DOMINO

HENRICO HAKE,
Medicinæ Doctori, atque
Liberæ Imperialis Reipubli-
cæ Hamburgensis Practico
Celeberrimo.

NEC NON
VIRO SPECTATISSIMO ATQUE
INTEGERRIMO
DOMINO

**DIEDERICO
KORT**

Parenti suo summè devenerando.

Dissertationem hanc Inauguralem

D. D.
JOHANNES DIEDERICUS KORT.

EXERCITATIO MEDICA

INAUGURALIS

D E

PERIPNEUMONIA.

PARAGR. I.

Aris morbis pulmones subjectos esse, quotidiana experientia docet, & Anatomici satis probant, dum pleurae adnatos, calculis repletos, purulentos & inflammatos deprehendi restantur. Nomina hisce morbis à Practicis dantur varia, denominantur vero ut plurimum vel à subjecto, vel à causa, quod parer, si inflammationem pulmonis, de quâ in dissertatione hâc agere animus est, consideremus. Nominatur enim ab aliis Peripneumonia, propterea quod membranam pulmonem investientem affectam, & subjectum hujus esse putent; ipsam vero pulmonum substantiam pro subjecto habentes simpliciter Pneumoniâ dicunt. Derivatur Peripneumonia à verbo Græco περι, quod circum audit, & πνεύμων Pulmone. Latinis dicitur Pulmonia, vel pulmonaria, it. pulmonis phlegmone seu inflammatio. Celsus lib. iv. cap. vii. Morbum Peripneumonicum vocat, Avicenna vero ad subsequenterem haud raro suppurationem respiciens, Apostema calidum. Salutatur etiam nomine Febris Pneumoniæ (à maximè notabili symptomate, febre acuta.) Germani nominant die Lungensucht. Lungen entzündung, Lungen fieber.

§. II.

Perspecta sic breviter etymologia, definitionem ut demus, necesse est. Definitur vero hic affectus variè, nam pro diverso illius conceptu, variè etiam definitiones ponuntur. Definitur autem à plerisque, quod sit inflammatio pulmonis, cum dolore

gravativo, febre acuta, tussi & respiratione difficili conjuncta, ab humorum stagnatione & hinc subsequente corruptione oriunda.

§. III.

Genus est *πνευμονὴ* inflammatio, quod testatur *Galen. 2. de loc. aff. c. 3.* De subjecto Peripneumoniae non omnino inter se conveniunt Autores, quidam enim juxta vocis Peripneumoniae *ἀνελεσθαι* membranam pulmonum tantum, quidam vero pulmoniam nominantes pulmonis substantiam pro subjecto habent. Cum illis, qui pulmonem secundum suam substantiam consideratum, pro subjecto habent & ego sentio, partim ratione, partim experientia practicoꝝ inductus, & statuo quod subjectum Peripneumoniae principale ipsemet sit pulmo, modo dexter, modo sinister, modo uterque. Non necesse autem est, ut totus semper pulmo tum dexter, tum sinister afficiatur, quod *Celsus* innuere videtur, dum de Peripneumonia *lib. 14. cap. vii.* inquit *Pulmo totus afficitur.* sed interdum tantum unum aut alterum lobum inflammari, *curiosia* anatomica in Peripneumonia defunctorum cadaveribus adhibita dudum ad oculum demonstravit. vid. *Sebenck. lib. 2. observ. med. de Peripneumonia observ. 3.* Nonnunquam etiam cum pulmone pleura afficitur, & tunc dicitur Pleuroperipneumonia, vel Pleuripneumonia.

§. IV.

Causam hujus affectus proximam in humorum in pulmonibus stagnatione, & illorum putredine, consistere arbitror. Dum nempe sanguis praeternaturaliter copiosus in pulmonem per arteriam pulmonalem influit, quam ut in venam pulmonalem recipi possit, necessario extravasatio, stagnatio & obstructio sequitur. Positis vero hisce, fit inaequalitas, tumor & tensio, unde dolor & respiratio difficilis oriuntur, febrem autem sanguinis putredo & fermentatio efficit. Quis humor potissimum in causa sit, sanguineus, biliosus an pituitosus, autorum opiniones discrepant, dum alii pituitam, alii bilem, alii vero melancholiam exclusam volunt. Ego nomine humorum omnes intelligi volo, sanguinem puta vel solum, vel biliosum, vel pituitosum. *Galenus* à pituitosiore sanguine fieri ut plurimum indigitat *6. aph. 33.* ubi dicit. Peripneumonia fit ab omni humore, ut plurimum tamen à pituitoso, nam à membro spongioso humor tenuis facile elabitur, crassus autem adhærens retinetur. Pleuritis opposito

posito se habet, nam membrana costas succingens propter densitatem primæ substantiæ humorem crassum in se vix admittit. Ex sanguine etiam nimis redundante, ex bile crassiori & ex sanguine bilioso generatur peripneumonia, & hæc fere semper interficit. *Hartmannus* contra in tract. de morb. astr. & material. causis ex tenui biliosoque sanguine hunc affectum oriri statuit, dum p. 40. inquit. Peripneumonia, quæ non alium morbum subsequitur, sed ex sese primam ducit originem, fit ex tenui biliosoque sanguine, è dextro cordis sinu per venam arterialem in pulmones vehementius & abundantius excusso, qui non modo pulmonis venas & arterias, verum etiam totum ipsius corpus præter modum implens & distendens coarctatur & putrescit & pulmonis inflammationem accendit, Quomodo vero quis humor in causa sit cognoscatur, ex sputo *Galen. 2. de loc. affect. § 2. Prognos.* indicat, inquiens: id potissimum percipiemus ex sputi colore diverso, ex rubro sanguinem, ex flavo & rufo sive pallido, biliosum sanguinem, ex spumoso, albo atque candido pituitosum, ex livido & nigro melancholicum sanguinem.

§. V. *Ex causis remotis aliæ materiam suppeditant; aliæ (quæ remotissimæ, procatarticae externæ dicuntur) movent illam. Necessè est nimirum, ut dispositio aliqua adsit in corpore, nempe temperamentum calidum & humidum, debilitas vel imbecillitas pulmonum, plethora, quacunque etiam de causa illa fuerit orta, sive ab excessu circa cibum & potum, sive à suppressis evacuationibus, aliàs enim non tam facile orietur Peripneumonia: præsertim vero dispositione aliqua, si aliæ procatartica causa accedat, quæ illam moveat, producitur facilius Peripneumonia. Inter has causas frequentissima est subita refrigeratio; si quis nempe aëri, valde mutabili, frigido vento, aquiloni sese exponat, facile in hunc affectum posset incidere, non quidem omnis, sed qui plethoricus & præsertim calefactus antea fuit. Post meraciorem assumptum potum, si frigidissimam aquam quis assumat, aut gelidissimo se committat aëri, idem contingere solet; per illum enim meraciorem potum sanguis calefactus & in motu auctus ruit vehementius & copiosius in pulmones, cujus retrogressus in venas ab aëre potuque frigidioris sistitur, vid. *Fortis cent. 2. consult. p. 170.* Ab ira tale quid fieri quoque videmus, quia per eam commovetur sanguis, ut & à nimio clamore vel intentione vocis. Quod de aëre dictum est, probat *Hippocr.**

III. *aphor.* 23. inquit. Hyeme v. pleuritides, Peripneumoniæ, lethargi, gravedines, raucedines, tussies, dolores pectorum & laterum & lumborum & capitis dolores & vertigines, apoplexia. it. *Celsus lib. 2. cap. 1.* Hiems autem capitis dolores, tussim & quicquid in faucibus, lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat.

§. VI.

Non vero solum aër frigidus hunc morbum producit, verum etiam prout variis miasmatis inquinatus est; quemadmodum patet in metallaris, qui à gas mercuriali salino rosivo peripneumoniâ afficiuntur. Porro nonnunquam maligna aëris temperies hunc morbum pluribus accersit, & epidemicum facit, quod de aquilonia tempestate asserere videtur *Hippocrates Aphor. v. Sect. III.* quando nimirum inquit, eam laterum & pectoris dolores facere. Imprimis autem tale quid accidere solet, si magnum aëris æstum subsequatur frigus intensissimum. Observavit hoc Antonius Thosius in libello de novâ Peripneumoniâ curandi ratione de epidemica Peripneumoniâ, quæ grassata est seculi hujus anno 11. Scribit enim per æstatem illam vehementissimum fuisse calorem, imò squalorem, qui non solum toto autumno, sed ad hyemis quoque principium perduraverit, medio vero Decembri atrocissimum gelu & perpetuum aquilonis flatum, hinc cæpisse mox Peripneumonias illas epidemicas, in locis præsertim expositis aquiloni, quæ maximo cum impetu plures ægros quarto, ad summum sexto die sustulerunt. Per æstum scilicet calefit sanguis, & copiosius ruit in pulmones, accedente vero frigore prohibetur, ne ex arteriis in venas redire possit. Referuntur etiam ab autoribus aliæ Epidemicæ Peripneumoniæ, quas pestilentes vocant, quæ non tam ab his sensibilibus primarum qualitatum in aëre mutationibus, quam à causis tota substantia agentibus videntur dependere, quales *Dodoneus in observat. Wierus & Andreas Gallus* de peste recensent. Aliquando & ex aliis morbis oriuntur Peripneumoniæ, v. gr. sæpe fit teste *Hippocrate VII. aph. 11.* ex Pleuritide. Ex phrenitide *Hippocr. lib. 1. de morb. it. ex angina V. aph. 10.* Signum vero Anginæ in Peripneumoniâ conversæ est superveniens dolor lateris, cessante magna ex parte circa collum & fauces dolore & difficultate deglutiendi & respirandi. De Peripneumoniâ ex catarrho præcedente vid. *Observ. Forest. lib. XVI. observ. XLV11.* it. ex lochiis retentis & febris hungaricâ sive pest.

pestilenti aliquando accidere potest. Ex febre ardente Peripneumoniam fieri testatur *Hippocr. lib. 11. de morb. §. LXI.*

§. V I I.

Sic perspectis causis, de differentia notandum, quod illa facile ex causis innotescat; est vero Peripneumonia vel essentialis vel symptomatologica. Essentialis iterum ratione causarum vel pituitosa, vel biliosa, vel sanguinea. Subjecti ratione vel exquisita, quæ sit substantiâ, vel spuria, membrana adfecta. Symptomatologica autem pleuritidi & aliis superius dictis morbis succedit.

§. V I I I.

Quomodo à Pleuritide & aliis morbis differat, inquirere quoque dignum existimo. Nam Pleuritis & Peripneumonia sæpissimè inter se confunduntur, & à nonnullis pro uno eodemque morbo habentur. Differunt autem primo ratione subjecti, in peripneumonia enim exquisita, pulmo, in pleuritide vero pleura affecta; secundo ratione symptomatum. In Peripneumonia dolor est gravativus, & non ita urget ac in Pleuritide, in hac enim est dolor lateris punctorius & hic differentiam specificam constituit. Respiratio & tussis quoque multo difficilior est in Peripneumonia, ob respirationis organon per se affectum, quàm in Pleuritide, per consensum tantum. A musculorum intercostalium inflammatione, quia hæc sine febre fit, aut si febris adsit, ea lenta tantum, tussis vero rara & dolor obtusus est, si muscoli exteriores affecti sunt, dolor tactu exacerbatur, locus tumet, rubet, ardet & tandem pus plorat. Erysipelatis pulmonis notas vid. apud *Hippocr. lib. de internis affectionibus §. VIII. p. 205.*

§. I X.

De Phænomenis sive signis optimè *Hippocr. lib. de intern. affect. §. IV.* Hæc vero notanda veniunt. Præviâ horripilatione febris continua acuta & malignior impetit, ut plurimum cum inæqualitate, ut calor extrinsecus remissus & humidus, intus ficans & exurens sit. Causa vero hujus febris acutæ & continuæ partim est phlegmone sive inflammatio; partim cordis vicinia & *νοσσηνία* vasorum. Respiratio crebra est, anhelosa, difficilis fervida, quia adest inflammatio & in respirationis organo. *Galenus lib. 2. de locis affect. c. VIII. inquit.* Propriam etiam respirationem calidam sentiunt, maximè si inflammatio fuerit Erysipelatodes. *ii. Hippocr. lib. de diebus judicator. §. VIII. inquit.* Spiritum densum ac calidum respirat. Germani exprimunt his verbis. *Es gehet ihm heis aus dem munde.* Anxii valdè sunt ægri, variè

§ EXERCITATIO MEDICA

riè se jactant, nunc sese erigunt, nunc decumbunt, nullibi quietem inveniunt, decubitus tamen molestior est, & erecti quidem se habere paulo melius videntur, thorax quippe in erectis magis dilatatur, decumbentibus vero in sese concidit: attamen nec status ille corporis erectus sufficit, parum quidem inde juvantur, at non penitus; nam ipse pulmo propter tumorem ab inflammatione sufficienter explicari & distendi nequit, unde illa respiratio crebra, anhelosa infra nominata. Superior quoque thoracis pars valdè movetur, quam motionem sublimem respirationem vocamus. Germani dicunt, *er holet hoch atbem*, quæ quidem ob virium debilitatem non æquè magna semper, crebra tamen & continua est.

§. X.

Porro inter Peripneumonix signa referuntur rubor vultus, quandoque & oculorum, ob resistantem ibi sanguinem, quod illuc quasi atomos suas mittat. Faciem rubentem imprimis auctores recensent tanquam signum pathognomicum affecti pulmonis. Oculi etiam sæpe eminent, quando suffocatio magis intenditur. Afficiuntur insuper hoc affectu laborantes tussi, initio ut plurimum sicca, ob cruditatem materiae, postea vero si quid per tussim rejiciunt, pro diversitate causæ modo spumofum, modo cruentum, modo flavum id est. Tussis hæc, quâ vexantur, valdè molesta est & vehemens, ob materiae humorosæ, ichorosæ, serosæ præsentiam & acrimoniam; Dolor vero vel nullus adest; vel, si in principio observetur, levior tantum & gravativus magis, (quod patet ex ægrorum relatione, qui conqueruntur sæpè videri sibi saxum ingens & ponderosum impositum pectori.) ad scapulas, claviculas & mammam se extendit, (*Consent. Hippocr. lib. de dieb. judicat. §. VII.*) non ratione partis affectæ, sed ligamentorum & membranæ pulmonum ibi alligatæ. Gravativus percipitur ex eo, quod materia in viscere non adeo sensibili stagnet: Aliquando tamen punctorius etiam observatur dolor, uti testatur *Willis. ph. rat. p. 11.* sed tum pulmo non tantum inflammatus est, sed simul membrana illa exquisitè satis sentiens; quam pleuram dicimus, affecta, id quod per sectiones deprehensum est, unde Pleuriperipneumonix nomen, de quâ integrum librum scripsit Vincentius Baronius.

§. XI.

Vigiliæ, dolor capitis, sitis, lingua aspera, ob defectum lymphæ in glandulis & incoctionem feri, ob febrim, interdum quoque ad
sunt.

sunt. Pulsus ex celeri frequens & inæqualis, mollis respectivè & latens. *Lommius in suis observationibus Medicinalibus p. m. 128.* ita inquit. Pulsus undosus, mollis, magnus, celer, raro bis pulsans, sæpè intermittens & intercurrentes est. Lingua sicca est, prius ex flavo rubescens, deinde præcedente morbo crassa nigraque redditur: tandem etiam rumpitur lingua, & si digitum apponas, inhæret. *vid. Hippocr. lib. de dieb. judicat §. VIII.* Ingens cibi fastidium frigidique tum fontis tum æris hauriendi cupiditas adest. Primis quoque diebus vomitum pulmonicis familiarem esse, diurnâ se experienciâ didicisse testatur, *Piso de morbis ab illuvie serosa oriundis lib. 3. cap. 9.* Tantum de signis ipsius morbi.

§. XII.

Partis affectæ signa dolor & rubedo hujus vel illius loci, genæque præbent: *Hippocrates in Coac. prænot. §. 3.* de signis affectæ partis pulmonis ita inquit: Peripneumonics, quibus lingua tota alba ac aspera fit, ambæ pulmonis partes inflammatae sunt, quibus vero dimidium, una, juxta quam apparet. Et quibus ad unam claviculam dolor fit, his superna pulmonis ala una ægrotat, quibus autem ad ambas claviculas dolor fit, ambæ supernæ pulmonis alæ ægrotant.

§. XIII.

Causarum signa à diversis partim humorum notis partim ab ægri expuitione desumuntur, ut in §. IV. monitum: Quod si vero æger non expuat, Ætas, temperamentum illius, æris constitutio, humorumque inflammationem excitantium substantia examinanda veniunt, uti annotat *Straussius in sua Palestra Medica.*

§. XIV.

Prognosis quod attinet, morbus hic est ex acutissimis, periculi plenus, ob respirationem læsam, & paucorum dierum, septimo non raro terminatur die, vel etiam prius. Periculosum esse hunc morbum tum *Celsus lib. IV. cap. VII.* & *Lommius in obs. p. 129.* testantur, (dicentes; id genus morbi plus periculi quam doloris habet; utque alias semper, sic tum potissimum lethalis est, cum insaniam movit) tum etiam communis experientia, quatenus plurimi ex eo decumbentes aut moriuntur, aut ægrè convalescunt,

§. XV.

Senibus & debilibus si hic morbus accidat, lethalis plerumque existit: In obesis omnis Peripneumona ut plurimum lethalis est & admodum periculosa, quia, dum organa habent angustiora, respiratioque in illis

difficilior, facillè suffocantur. A sanguine puro proveniens mitior censetur, à bilioso vero vel impuro deterior & brevior, longior vero nec ita acuta, quæ à pituitoso sanguine nascitur. Peripneumonia ergo biliosa reliquis aliis malignior & periculosior æstimatur, & quidem quanto magis ad erysipelas pulmonis accedit. Porro, quæ alios morbos sequitur diurnos & acutos, minus quoque curatur.

§. X V I.

Eventum Peripneumoniæ quod concernit, triplex est, vel enim moritur æger, vel liberatur, vel abscessus longior succedit. Ad mortem tendit, quando materia in pulmonibus hærens non coquitur, suppuratur, neque expectoratio bene succedit. Prout enim se habet expectoratio, ita salus Pleuriticorum & Peripneumonicorum. Observavit id *Excellentissimus Georg. Wolfgang. Wedelius Præceptor meus nunquam satis de prædicandus* in viro quodam quadrato hoc morbo affecto, cui quamvis satis constantes fuerint vires, ut sedere erectus in lecto potuerit, quia vero expectoratio non succedebat, suffocatus & mortuus est. Si ad sanitatem tendat, tum longius, antequam restituantur ægri, tempus requiritur, fitque id potissimum aut quàm saluberrimè & tutissimè per expuitionem. Solvitur vero morbus hic etiam more aliarum febrium variis modis per crisin, & quidem vel per fluxum sanguinis, sive is per nares fiat, sive per hæmorrhoides, sive per menses in fœminis; vel per alvi fluxum, quamquam hunc malum pronunciet *Hippocrates Sect. vi. Aph. xvi. A Pleuritide aut à peripneumonia detento, alvi profluvium superveniens malum: qui tamen Aphorismus intelligi debere videtur de diarrhæa symptomaticâ, non vero de critico fluxu alvi. Quis possit solutio per alvum fieri, difficile explicatu videtur, cum viæ in cadaveribus peculiare per quas possit deferri materia, nullæ reperiantur. Probabile tamen est materiam purulentam prius transmutam per venas pulmonales vel per venam azygos resorberi, & cum sanguine in sinistram cordis Ventriculum & porro per arteriam magnam ad arteriam mesentericam in intestina deponi. Præterea observatum est ab Hippocrate in *Conc. præpos. §. III.* quod illi quoque, quibus ex peripneumoniâ abscessus circa aurem, aut ad infernas partes fiant, & suppurentur ac fistulentur, hi superstites evadant. Exemplum Peripneumoniæ biliosæ purgatione menstrua & frequenti expuitione finitæ annotat *Forst. lib. xvi. obs. XLV.**

§. XVII.

§. XVII.

Terminatio vero in suppurationem intra vitam & mortem ambigit. Servatur æger, si (uti antea monitum, transsumptâ per venas materiâ per urinarios meatus aut ventrem exturbatur; aut, si disrupto abscessu pus in pectoris cadit spatium, indeque totum quadraginta diebus expectoratur. Expectoratio ubi non fit, quando pus in pulmonem irruerit, alterum sequi necesse est, aut suffocatio, pure nempe acervatim in spiritûs instrumenta ruente, aut tabes, ob ulcus pulmonum. Terminatur Peripneumonia etiam in alios morbos, in Pleuritidem, (quod rarius fit) & minus malum est, licet tamen non semper tutum, item pulmonia phrenitidem gignere valet teste Galen. 7. Aph. 12; in hanc vero si permutetur, pessimum est juxta Aphor. Hippocr. XII. Sect. VII. A pulmonis inflammatione Phrenitis malum; morbus enim acutus acuto superveniens plerumque est lethalis Hipp. lib. 2. Prog. c. 12.

§. XVIII.

Quoad sputum hæcce notanda. Ægroti si per tussim statim aliquid à pulmonibus inflammatis excreent, quod sputo permiscetur, bonum est; & præfertim, si tussi non adeo validâ existente facillè propellatur, è contra vero, malum. Hoc autem si sanies sit vel cruor, qualia à parte inflammata, pulmonibus scilicet prodire solent, probatur. Si vero sanguis copiosior ab initio, maximèque diebus aliquot continuis rejiciatur, aut semel cessans rursus redeat, pulmonum læsionem graviolem portendit. Quo citius autem saniosum sputum purulentum album coctumque evadit; & quo facilius copiosiusque tunc exspuitur, eò est melius, nisi tanta copia rejiciatur, ut, sicuti aliquoties in Peripneumonicis morituris accidere videtur, pelvim adimpleat, quod inflammationem maximam fuisse magnamque suppurationem inde subsecutum & proin mortis imminens signum est. Purulenta expuitio etsi subflava sit, nondum est, nisi flavescat, mala; quæ virefcit, deterior est, eoque magis si atra sit, quæ alba tenax & pellucida morbum prolongat secundum Platerum. Francisc. Joël lib. III. pract. sect. I. p. m. 273. inquit. Si sputum est biliosum ut plurimum in quinque diebus, si spumosum in octo interimere solet. At si cruentum sit, in suppurationem transit. De urina Hippocr. tale prognosticon instituit. Quibus in Peripneumonia urinæ crassæ in principio, deinde ante quartum diem attenuantur, lethale est. Vid. Coac. Prænotion. §. 3. Sanguis demissus è

vena, niger valde corruptus & limofus peffimum Peripneumonia fignum & præfagit plerumque mortem. Tantum de Peripneumoniae caufis & fignis.

§. XIX.

Curationem quod attinet, illa certis nititur indicationibus, quarum beneficio indicantur & inveniuntur auxilia, quæ caufas removendo, fymptomatibus urgentibus occurrendo, viresque depreffas fublevando morbum tollunt, & fic totam curationem abfolvunt. Indicationes autem erunt feqq. Primo fanguis in toto abundans imminuendus, ejuſque motus, quo impetuoſè ad partem affectam ruit, corrigendus & avertendus. Secundo illud quod jam influxit, educendum. Non neglectis interim tertio illis, quæ fymptomatum urgentium & virium rationem habeant.

§. XX.

Primo itaque ad plethoram tollendam atque ulteriorem influxum fanguinis cohibendum, & fimul fervorem illius temperandum, Venæ fectione ftatim in principio morbi inftituenda eſt. Statim in principio Venæ fectione eſt adminiſtranda prius quam vires vacillent, nempe primo, ſecundo aut tertio die, docuit enim experientia, niſi hiſce diebus adhibeatur, deinde non tam multum illam juvare, quin in epidemicâ Peripneumonia nocere potius, uti apud Dodonæum videre licet. Ubi virium defectus adefit, ſuaderem cum *Cornel. Celf.* loco venæ fectionis adhibere cucurbitulas, vel brachio, vel ſcapulis, vel etiam pectori, ſi ſit carnoſum, *juxta Sennertum.* Coſtis appoſitæ cucurbitulæ multum profuerunt apud *Fontan. exempl. 17. p. 52. Celfus autem lib. 1v. cap. VII. p. m. 212.* ita inquit. Oportet ſi ſatis validæ vires ſint, fanguinem mittere, ſin minores, cucurbitulas ſine ferro præcordiis admovere.

§. XXI.

Post ſectam venam, Diaphoretica optima in Peripneumonia quoque remedia, præcipuè ſi malignitatis metus adſit, quippe pluribus indicationibus ſimul ſatisfaciunt, nempe fanguinis fervorem & per conſequens acceſſionem febrilem mitigant, diſcuſſionem & reſolutionem materiæ juvant, *ſædov* ſive circulationem fanguinis impediram ſimul promovent. Commendantur vero imprimis ab Autoribus & in uſum veniunt ſequentia, nempe dens aprugni, mandibul. lucii piſcis, oculi cancrorum, fanguis draconis, fanguis hirci, C. C. uſtum, Cornu Cervi Philoſophice præparatum, Antimonium dia-
phore-

phoreticum, spiritus Corn. Cerv. Spir. falis ammoniac. Mixt. simpl. Tinct. Bezoard. Excell. Wedel. Michaël. it. Sal. Corn. Cerv. Volatil. Sal. Fuligin. &c.

§. XXII.

Porro ad id, quod influxit, educendum optimè conveniunt maturantia & expectorantia; quæ tamen utraque temperata sint oportet, quæ nempe sitim & æstum febrilem sedant potius quam exasperant, inquit *Willis. De maturantibus vid. Forest. in Praxi.* Inter expectorantia vero primum tenent locum resolventia, de quibus observandum, quod sint remedia specifica ut Pleuritis, ita & Peripneumoniæ; illa enim expectorationem admodum promovent: Salus verò tum Pleuriticorum tum Peripneumonicorum consistit in expectoratione. Laudantur autem inter resolventia præprimis sperma ceti, pulv. ocul. can. mandibul. lucii piscis, antimon. diaphor. Pulvis Pleuriticus *Excellentissimi Wedelii Præceptoris nunquam sine honoris præfamine nominandi, descriptus in Opiolog. pag. III.* expectorationem admodum juvat, viresque simul confortat. Constat autem iste pulvis ex dent. apr. philosoph. præparat. lapid. cancror. mandibul. lucii piscis, antimon. diaphor. Zinnabar. nativ. an. scrupul. i. Laudan. opiat. gr. i. ij. M. Exhibendus hic pulvis magis circa declinationem morbi.

§. XXIII.

Opium an in Peripneumonia conveniat, disputant Autores, quidam negant & cane pejus & angue opiata esse vitanda asserunt, uti *Willis. in ph. rat. part. II.* Quidam vero concedunt, cum quibus & ego sentio, & dico, quod opium in majori dosi datum noceat, in dosi vero refractâ minimè damnum inferat corpori, sed potius optimo cum ægri emolumento detur.

§. XXIV.

Expectorationem porro adjuvant bechica, imprimis liquida, v. gr. Elixir. Pectoral. Michael. Rolsinc. Excell. Wedelii, syrup. de hyssopo, veron. aq. veron. hyssop. ut & decocta ex his & similibus parata. Hyssopum commendat *Celsus lib. IV. cap. VII.* Inquiens in potione autem Hyssopum dare, cum quo ficus arida sit decocta, aut aquam mulsam, cum qua vel Hyssopum vel ruta decocta sit. His cum successu aliquando acida admiscuntur, v. gr. spirit. sulphur. Salis Tinct. flor. papav. rh. Clyff. antimonii ad majorem incisionem & ut æger ad tussim nonnihil stimuletur. Ad expectorationem juvandam sequentes potiones possunt præscribi. R. Aqu. Hercul. Saxon. Frig. Scorzon.

Scorzon. Chærefol. Card. bened. Acaciæ, Tuffilag. ana Unc. j. Magister. dent. apr. lapid. cancr. ana scrupul. ij. Elixir. pectoral. drachm. j. Sirup. jujub. hyffop. ana. Unc. iij. Spirit. Sulphur. parum. M. F. potio, de qua unum vel alterum cochlear per vices sumi possunt pro mitigando fervore & expectoratione juvanda. Vel ꝛ. Aq. hyffop. papaver. errat. tuffilag. ana. Unc. j. Sirup. violar. papaver. rhæad. ana. drachm. j. antimon. diaph. drachmam semis, spirit. falis dulc. parum. M. F. potio. Eclegmata minus profunt in hoc casu, facile enim inviscant poros, non resolvunt, sed magis incrassant. Resolventia vero & acidulæ omnem paginam absolvunt.

§. XXV.

Alvus ut in omnibus fere morbis, ita & in hoc ut aperta sit, convenit; hæc enim plane non respondente, varia symptomata superveniunt, nempe dolor capitis, tormina ventris, vigiliæ &c. ideoque si alvus sit adstricta, necessarium esse clyfma existimo, lenè & emolliens tantum, sine magna humonum aut sanguinis agitatione alvum blandè aperiens. In hunc autem finem lac aut serum lactis cum saccharo rubro aut syrupo violaceo conducit it. cerevisia cum saccharo. Ubi autem quis clysterem majoris apparatus desideret, poterit componi ex Herb. Malv. parietar. violar. ana manipul. j. Sem. lini, scenigræc. ana. drachm. semis. prunor. dulc. numero vi. coq. in aq. fontan. suffic. quantit. ad libr. j. cui adde syrup. violar. Unc. j. M. F. Clyster. Vel si ægri clysterem renuunt leniens aliquod exhibendum Eliguntur autem laxantia, quæ & pectori amica sunt v. gr. Manna præcipue commendatur. it. fol. fennæ potui indi commodè possunt. Potio laxans talis præscribi potest. ꝛ. prunor. dulc. passul. enucl. ana Unc. j. Flor. Violar. pug. j. Coq. in Colatur. dissolv. Cassiæ Unc. semis, Mannæ Unc. j. M. Fiat potio.

§. XXVI.

Ad dolorem pectoris mitigandum maximè profunt medicamenta topica & foris adhibenda. Nempe linimenta, fofus, sacculi. Ad linimentum in hunc usum inserviens parandum inservire possunt seq. np. Ungu. anod. pectoral. dialth. ol. Lilior. alb. amygd. dulc. Ad sacculos. Herb. & Flor. Chamom. Melilot. Sem. lini &c. *Cornel. Cels. lib. iv. cap. vii.* inquit. Profunt adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus,

stus, quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat.

§. XXVII.

Vigiliæ si urgent, optimo consilio emulsio ex sem. papav. errat. card. bened. & melon. cum aquâ papav. erratici potest parari, illa enim simul expectorationem juvat. Vel, si externum desideres, futuram coronalem & tempora inunge oleo rosaceo, cui pauxillum aceti rosacei sit commixtum. *Vid. Franc. Joël. Lib. III. Prax. Sect. 1. p. 274.*

§. XXVIII.

Antonius Thosius occasione Peripneumoniæ epidemicæ supra memoratæ, novam methodum cûrandi proponit, quæ imprimis in hoc consistit, ut ægri aquam frigidissimam, aut nivem nocte dieque ore detineant, & hoc primo casu per experientiam observatum, deinde feliciter in usum fuisse tractum dicit, voluitque illo suo libello ostendere rationem insuper, & quodammodo auctoritatem Medicorum in hanc rem consentire. De quo aliorum esto judicium. Interim & hodiè inveniuntur, qui frigidiora medicamenta ad maximum æstum in Peripneumonia temperandum locum habere posse contendunt, qui tamen monent, non nimis diu in illorum usu pergendum esse, ne coctio materiæ & expectoratio impediatur.

§. XXIX.

Remediis ad hunc morbum convenientibus, quantum per breve temporis spatium licuit, perspectis, restat ut de diætâ, cujus in Peripneumonia maxima quoque habenda ratio, aliquid addam. Consistit autem ea in rectâ rerum sex nonnaturalium à Medicis dictarum observatione. Inter illas primo observanda est aëris constitutio: Si ille sit quoad essentiam purus, quoad qualitatem vero temperatus, optimus est; contra vero fœtidus, nebulosus, variis miasmatibus repletus, frigidus, omni modo vitandus.

§. XXX.

Victus ratio convenit refrigerans & humectans, tenuis in principio, veluti sunt cremor ptisanæ, juscula gallorum gallinaceorum cum uvis omphaciis, aut cum succis arantiorum, limonum, granatorum cocta, butyrum recens, ova forbilia. Potus loco aqua hordei decorticati, in quâ radices glyzirrhizæ & uvæ passæ sunt incoctæ recommendatur à Joële in Praxi. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa, *Cels. lib. IV. cap. VII.* Vitanda autem omnia acria, falsa, alvum adstringentia, in excessu calida, difficilis concoctionis & præ-
væ no-

væ notæ cibaria, ut fungi, tubera terræ, item carnes suillæ. A vino etiam abstinere satius est quam eodem uti; nimis dulcia quantum possibile vitanda, quoniam sanguinem magis incrassant.

§. XXX. Motus porro inordinatus & nimius nocet. Hoc enim concitantur in corpore nostro spiritus & humores, circulatio sanguinis celerior redditur, & sic major fit affluxus humorum. A multâ locutione, clamore per consequens quoque abstinendum, inde enim pulmones subjectum hujus morbi valde irritantur, respiratioque redditur difficilior.

§. XXXI. De vigiliis notandum venit, quod illæ quoque non legitime observatæ morbum exasperent. Inter animi pathemata vitanda sunt, ira, terror. Excernenda si retineantur, v. gr. menses, hæmorrhoides &c. etiam hunc affectum producere experientia testatur, ideoque non exiguum ad salutem & præservationem hujus morbi momentum repositum est, si talia occurrant, statim medicamentis idoneis succurrere.

SOLI DEO GLORIA!

